

Pole, ukazatel, textový řetězec, vstup a výstup programu

Jan Faigl

Katedra počítačů
Fakulta elektrotechnická
České vysoké učení technické v Praze

Přednáška 04

BOB36PRP – Procedurální programování

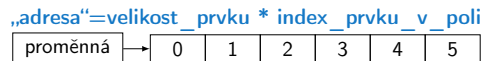
Pole

- Datová struktura pro uložení **více hodnot stejného typu**
- Slouží k reprezentaci posloupnosti hodnot v paměti

Hodnoty uloženy v souvislém bloku paměti

- Jednotlivé prvky mají identickou velikost a jejich relativní adresa vůči počátku pole je jednoznačně určena
  - Prvky můžeme adresovat pořadím prvku v poli

Relativní „adresa“ vůči prvnímu prvku

- Proměnná typu pole reprezentuje adresu vyhrazeného paměťového prostoru, kde jsou hodnoty uloženy

Adresa_prvku = adresa_prvního_prvku + velikost_typu * index_prvku_v_poli

- Deklarací proměnné dochází k alokaci paměti pro uložení definovaného počtu hodnot příslušného typu
- **Velikost pole statické délky nelze měnit**

Garance souvislého přístupu k položkám pole

Pole – Příklad 1/3

- Deklarace jednorozměrného a **dvourozměrného** pole

```
/* jednorozmerne pole prvku typu char */  
char simple_array[10];
```

```
/* dvourozmerne pole prvku typu int */  
int two_dimensional_array[2][2];
```

- Přístup k prvkům pole

```
m[1][2] = 2*1;
```

- Příklad deklarace pole a tisk hodnot prvků

```
1 #include <stdio.h>                               Size of array: 20  
2 Item[0] = 1  
3 int main(void)                                    Item[1] = 0  
4 {                                                 Item[2] = 740314624  
5     int array[5];                                 Item[3] = 0  
6                                                 Item[4] = 0  
7     printf("Size of array: %lu\n", sizeof(array));  
8     for(int i = 0; i < 5; ++i) {  
9         printf("Item[%i] = %i\n", i, array[i]);  
10    }  
11    return 0;                                     lec04/array.c  
12 }
```

Přehled témat

- Část 1 – Pole, ukazatele a řetězce
Pole

Ukazatele

Funkce a předávání parametrů

Vstup a výstup programu

Ukazatele a pole

Textové řetězce

S. G. Kochan: kapitoly 7, 10, 11

P. Herout: kapitola 10, 11, 12, 13

- Část 2 – Zadání 4. domácího úkolu (HW04)

Deklarace pole

- Hodnota proměnné typu pole je odkaz (adresa) na místo v paměti, kde je pole uloženo

- Deklarace proměnné typu pole se skládá z typu prvků, jména proměnné a hranatých závorek []

typ proměnná [];

- Závorky [] slouží také k přístupu (adresaci) prvku
proměnná_typu_pole [index_prvku_pole]

**Příklad deklarace proměnné typu pole hodnot typu int.
Alokace paměti pro až 10 prvků pole.**

```
int array[10]; Tj. 10 × sizeof(int)
```

```
printf("Size of array %lu\n", sizeof(array));  
printf("Item %i of the array is %i\n", 4, array[4]);
```

```
Size of array 40  
Item 4 of the array is -5728 Hodnoty pole nejsou inicializovány!
```

Pole – Příklad 2/3

- Příklad deklarace pole

```
1 #include <stdio.h>                               Size of array: 40  
2 array[0]=+0 array2[0]= 0  
3 int main(void)                                    array[1]=+1 array2[1]= 1  
4 {                                                 array[2]=+2 array2[2]= -2  
5     int array[10];                                 array[3]=+3 array2[3]= -9  
6                                                 array[4]=+4 array2[4]= -20  
7     for (int i = 0; i < 10; i++) {                array[5]=+5 array2[5]= -35  
8         array[i] = i;                             array[6]=+6 array2[6]= -54  
9     }                                             array[7]=+7 array2[7]= -77  
10                                                array[8]=+8 array2[8]= -104  
11 int n = 5;                                       array[9]=+9 array2[9]= -135  
12 int array2[n * 2];  
13  
14 for (int i = 0; i < 10; i++) {  
15     array2[i] = 3 * i - 2 * i * i;  
16 }  
17  
18 printf("Size of array: %lu\n", sizeof(array));  
19 for(int i = 0; i < 10; ++i) {  
20     printf("array[%i]=%+2i \t array2[%i]=%6i\n", i,  
21         array[i], i, array2[i]);  
22 } return 0;                                     lec04/demo-array.c  
23 }
```

Část I

Pole a ukazatele

Pole (array)

- Pole je posloupnost prvků **stejného typu**
- K prvkům pole se přistupuje pořadovým číslem prvku

- **Index prvního prvku je vždy roven 0**

- Prvky pole mohou být proměnné libovolného typu

I strukturované typy, viz další přednáška

- Pole může být jednorozměrné nebo vícerozměrné

Pole polí (...) prvků stejného typu.

- Prvky pole určuje: **jméno, typ, počet prvků**

- **Prvky pole tvoří v paměti souvislou oblast!**

- Velikost pole (v bajtech) je dána počtem prvků pole *n* a **typem** prvku, tj. ***n * sizeof(typ)***

- Textový řetězec je pole typu **char**, kde poslední prvek je **'\0'**

C nekontroluje za běhu programu, zdali je index platný!

Pole – Příklad 3/3

- Příklad deklarace pole s inicializací

```
1 #include <stdio.h>                               Size of array: 20  
2 Item[0] = 0  
3 int main(void)                                    Item[1] = 1  
4 {                                                 Item[2] = 2  
5     int array[5] = {0, 1, 2, 3, 4};              Item[3] = 3  
6                                                 Item[4] = 4  
7     printf("Size of array: %lu\n", sizeof(array));  
8     for(int i = 0; i < 5; ++i) {  
9         printf("Item[%i] = %i\n", i, array[i]);  
10    }                                             lec04/array-init.c  
11    return 0;  
12 }
```

- Inicializace pole

```
double d[] = {0.1, 0.4, 0.5}; // inicializace pole hodnotami  
char str[] = "hallo"; // inicializace pole textovým literálem  
char s[] = {'h', 'a', 'l', 'l', 'o', '\0'}; //inicializace prvků  
int m[3][3] = { { 1, 2, 3}, {4, 5, 6}, {7, 8, 9}};  
char cmd[][10] = { "start", "stop", "pause" };
```

Pole variabilní délky

- C99 umožňuje definovat tzv. pole variabilní délky – délka pole je určena za běhu programu
V předchozích verzích bylo nutné znát délku při kompilaci.
- Délka pole tak může např. být argument funkce

```
void fce(int n)
{
    // int local_array[n] = 1, 2 ; inicializace není dovolena
    int local_array[n]; // variable length array

    printf("sizeof(local_array) = %lu\n", sizeof(local_array));
    printf("length of array = %lu\n", sizeof(local_array) / sizeof(int));
    for (int i = 0; i < n; ++i) {
        local_array[i] = i * i;
    }
}

int main(int argc, char *argv[])
{
    fce(argc);
    return 0;
}
```

- Pole variabilní délky však nelze inicializovat při vytvoření

Pole ve funkci a jako argument funkce

- Lokálně definované pole ve funkci má rozsah platnosti pouze v rámci funkce (bloku)

```
void fce(int n)
{
    int array[n];
    // počítání s array
    {
        int array2[n*2];
    } // po skončení bloku array2 automaticky zaniká
    // zde již není array2 přístupné
} // po skončení funkce, pole array automaticky zaniká
```

- Pole je automaticky vytvořeno a po skončení bloku (funkce) automaticky zaniká (paměť je uvolněna)
Více o paměťových třídách na 5. přednášce
- Lokální proměnné jsou ukládány na tzv. zásobník, který má zpravidla relativně malou velikost, proto pro velká pole může být vhodnější alokovat paměť dynamicky a použít **ukazatele**

- Pole může být argumentem funkce

```
void fce(int array[]);
```

hodnota je však předávána jako **ukazatel!**

Ukazatel (pointer)

- Ukazatel (pointer) je proměnná jejíž **hodnota je adresa** paměti jiné proměnné
- Pointer *odkazuje* na jinou proměnnou
Odkazuje na oblast paměti, kde je uložena hodnota proměnné
- **Ukazatel má typ** proměnné, na kterou může ukazovat
Důležité pro ukazatelovou aritmetiku

- Ukazatel na hodnoty (proměnné) základních typů: **char, int, ...**
- „Ukazatel na pole“; ukazatel na funkci; **ukazatel na ukazatele**
- Ukazatel může být též bez typu (**void**)
- Velikost proměnné nelze z vlastností ukazatele určit
- Pak může obsahovat adresu libovolné proměnné
- Prázdna adresa ukazatele je definovaná hodnotou konstanty **NULL**
Textová konstanta (makro) preprocesoru definovaná jako „null pointer constant“
C99 – lze též použít „int“ hodnotu 0

C za běhu programu nekontroluje platnost adresy (hodnoty) ukazatele.

Ukazatele umožňují psát efektivní kódy, při neobezřetném používání mohou vést k chybám. Proto je důležité osvojit si princip nepřímého adresování a pochopit organizaci a přístup do paměti.

Referenční a dereferenční operátor

- **Referenční operátor – &**
  - Vrací adresu paměti, kde je uložena hodnota proměnné, před kterou je uveden **&proměnná**
- **Dereferenční operátor – ***
  - Vrací **l-hodnotu** (l-value) odpovídající hodnotě na adrese ukazatele ***proměnná typu ukazatel**
  - Umožňuje číst a zapisovat hodnotu na adresu dané obsahem ukazatele, např. ukazatel na hodnotu typu **int** (tj. **int *p**)

```
*p = 10; // zápis hodnoty 10 na adresu uloženou v proměnné p
int a = *p; // čtení hodnoty z adresy uložené v p
```

- Pro tisk hodnoty ukazatele (adresy) lze ve funkci **printf()** použít řídicí řetězec **“%p”**

```
int a = 10;
int *p = &a;

printf("Value of a %i, address of a %p\n", a, &a);
printf("Value of p %p, address of p %p\n", p, &p);

Value of a 10, address of a 0x7fffffff95c
Value of p 0x7fffffff95c, address of p 0x7fffffff950
```

Ukazatel (pointer) – příklady 1/2

```
int i = 10; /* promenna typu int */
          /* &i -- adresa promenne i */

int *pi; /* deklarace promenne typu pointer */
         /* pi pointer na promennou typu int */
         /* *pi promenna typu int */

pi = &i; /* do pi se ulozi adresa promenne i */

int b; /* promenna typu int */

b = *pi; /* do promenne b se ulozi obsah adresy
         ulozene v ukazeteli pi */
```

Ukazatel (pointer) – příklady 2/2

```
printf("i: %d -- pi: %p\n", i, pi); // 10 0x7fffffff8fc
printf("&i: %p -- *pi: %d\n", &i, *pi); // 0x7fffffff8fc
10
printf("*(&i): %d -- &(*pi): %p\n", *(&i), &(*pi));

printf("i: %d -- *pj: %d\n", i, *pj); // 10 10
i = 20;
printf("i: %d -- *pj: %d\n", i, *pj); // 20 20

printf("sizeof(i): %lu\n", sizeof(i)); // 4
printf("sizeof(pi): %lu\n", sizeof(pi)); // 8

long l = (long)pi;
printf("0x%lx %p\n", l, pi); /* print l as hex -- %lx */
// 0x7fffffff8fc 0x7fffffff8fc

l = 10;
pi = (int*)l; /* possible but it is nonsense */
printf("l: 0x%lx %p\n", l, pi); // 0xa 0xa

lec04/pointers.c
```

Ukazatele (pointery), proměnné a jejich hodnoty

- Proměnné jsou názvy adres, kde jsou uloženy hodnoty příslušného typu
- Kompilátor pracuje přímo s adresami
Přestože se v případě kompilace zpravidla jedná o adresy relativní.
- Ukazatel (pointer) je proměnná, ve které je uložena adresa. Na této adrese se pak nachází hodnota nějakého typu (např. **int**).
- Ukazatele realizují tzv. **nepřímé adresování** (**indirect addressing**)
- Dereferenční operátor ***** přistupuje na proměnnou adresovanou hodnotou ukazatele
- Operátor **&** vrací adresu, kde je uložena hodnota proměnné

Ukazatele (pointery) a kódovací styl

- Typ ukazatel se značí symbolem *****
- ***** můžeme zapisovat u jména typu nebo jména proměnné
- Preferujeme zápis u proměnné, abychom předešli omylům

```
char* a, b, c; char *a, *b, *c;
```

Pointer je pouze a Všechny tři proměnné jsou ukazatele
- Zápis typu ukazatele na ukazatel **char **a**;
- Zápis pouze typu (bez proměnné): **char*** nebo **char****
- Ukazatel na proměnnou prázdného typu zapisujeme jako **void *ptr**
- Prokazatelně neplatná adresa má symbolické jméno **NULL**
Definovaná jako makro preprocesoru (C99 lze použít 0)
- Proměnné v C nejsou automaticky inicializovány a ukazatele tak mohou odkazovat na neplatnou paměť, proto může být vhodné explicitně inicializovat ukazatele na **0** nebo **NULL**. *Např. int *i = NULL;*

Funkce a předávání parametrů

- V C jsou **parametry funkce předávány hodnotou**
  - Parametry jsou lokální proměnné funkce (alokované na zásobníku), které jsou inicializované na hodnotu předávanou funkcí
Více o volání funkcí a paměti v 5. přednášce
- ```
void fce(int a, char *b)
{ /*
  a - je lokální proměna typu int (uložena na zásobníku)
  b - je lokální proměna typu ukazatel na promennou
  typu char (hodnota je adresa a je také na zásobníku)
  */
}
```
- Lokální změna hodnoty proměnné neovlivňuje hodnotu proměnné vně funkce
  - Při předání ukazatele, však máme přístup na adresu původní proměnné, kterou můžeme měnit
  - **Ukazatelem tak realizujeme volání odkazem**

## Funkce a předávání parametrů – příklad

- Proměnná `a` realizuje volání hodnotou
- Proměnná `b` realizuje volání odkazem

```
void fce(int a, char* b)
{
    a += 1;
    (*b)++;
}
int a = 10;
char b = 'A';
printf("Before call a: %d b: %c\n", a, b);
fce(a, &b);
printf("After call a: %d b: %c\n", a, b);
```

- Výstup
Before call a: 10 b: A
After call a: 10 b: B

lec04/function_call.c

Jan Faigl, 2016 BOB36PRP – Přednáška 04: Pole a ukazatele 22 / 50

Funkce `main` a její tvary

- Základní tvar funkce `main`

```
int main(int argc, char *argv[]) { ... }
```

- Alternativně pak také

```
int main(int argc, char **argv) { ... }
```

- Argumenty funkce nejsou nutné

```
int main(void) { ... }
```

- Rozšířená funkce o nastavení proměnných prostředí

```
int main(int argc, char **argv, char **envp) { ... }
Pro Unix a MS Windows
Přístup k proměnným prostředí funkcí getenv() z knihovny <stdlib.h>.
lec04/main_env.c
```

- Rozšířená funkce o specifické parametry Mac OS X

```
int main(int argc, char **argv, char **envp, char **apple);
```

Jan Faigl, 2016 BOB36PRP – Přednáška 04: Pole a ukazatele 23 / 50

Argumenty funkce `main`

- Základní tvar funkce `main`

```
int main(int argc, char *argv[]) { ... }
```

- `argc` – obsahuje počet argumentů programu

Včetně jména spouštěného programu

- Argumenty jsou textové řetězce oddělené mezerou (bílým znakem)

- `argv` – pole ukazatelů na hodnoty typu `char`

Typ „čtete“ zprava doleva

- Pole `argv` má velikost (počet prvků) daný hodnotou `argc`
- Každý prvek pole `argv[i]` obsahuje adresu, kde je uložen textový řetězec argumentu (tj. typ `char*`)
- Textový řetězec (argument) je posloupnost znaků (typ `char`) zakončený znakem `'\0'`. „null character“ – konec textového řetězce
- Alokace paměti pro uložení argumentů (textových řetězců) je provedena při spuštění programu

V případě programu pro OS zajišťuje zavaděč programu („loader“) a standardní knihovna C.

Jan Faigl, 2016 BOB36PRP – Přednáška 04: Pole a ukazatele 24 / 50

Předávání parametrů programu

- Při spuštění programu můžeme předat parametry programu prostřednictvím argumentů

```
1 #include <stdio.h> clang demo-arg.c -o arg
2
3 int main(int argc, char *argv[]) ./arg one two three
4 {
5     printf("Number of arguments %i\n", argc); Number of arguments 4
6     for (int i = 0; i < argc; ++i) { argv[0] = ./arg
7         printf("argv[%i] = %s\n", i, argv[i]); argv[1] = one
8     } argv[2] = two
9     return argc > 0 ? 0 : 1; argv[3] = three
10 }
```

lec04/demo-arg.c

- Voláním `return` ve funkci `main()` vracíme z programu návratovou hodnotu, se kterou můžeme dále pracovat

Např. v interpretu příkazů (shellu).

```
./arg >/dev/null; echo $?
```

```
1
```

```
./arg first >/dev/null; echo $?
```

```
0
```

- Návratová hodnota programu je uložena v proměnné `$?` , kterou lze vypsat příkazem `echo`
- `>/dev/null` přeměňuje standardní výstup do `/dev/null`

Jan Faigl, 2016 BOB36PRP – Přednáška 04: Pole a ukazatele 26 / 50

Interakce programu s uživatelem

- Funkce `int main(int argc, char *argv[])`

- Při spuštění programu lze předat parametry (textové řetězce)

- Při ukončení programu lze předat návratovou hodnotu

Konvence 0 bez chyb, ostatní hodnoty chybový kód

- Při běhu programu lze číst ze standardního vstupu a zapisovat na standardní výstup

Např. scanf() nebo printf()

- Při spuštění programu lze vstup i výstup přeměrovat z/do souboru

Program tak nečeká na vstup uživatele (stisk klávesy „Enter“)

- Každý program (terminálový) má standardní vstup (`stdin`) a výstup (`stdout`) a dále pak standardní chybový výstup (`stderr`), které lze v shellu přeměrovat

```
./program <stdin.txt >stdout.txt 2>stderr.txt
```

- Alternativou k `scanf()` a `printf()` lze využít `fscanf()` a `fprintf()`.

- Funkce mají první argument soubor jinak, je syntax identická
- Soubory `stdin`, `stdout` a `stderr` jsou definována v `<stdio.h>`

Jan Faigl, 2016 BOB36PRP – Přednáška 04: Pole a ukazatele 27 / 50

Příklad programu s výstupem na `stdout` a přeměrováním

```
1 #include <stdio.h>
2
3 int main(int argc, char *argv[])
4 {
5     int ret = 0;
6
7     fprintf(stdout, "Program has been called as %s\n", argv[0]);
8     if (argc > 1) {
9         fprintf(stdout, "1st argument is %s\n", argv[1]);
10    } else {
11        fprintf(stdout, "1st argument is not given\n");
12        fprintf(stderr, "At least one argument must be given!\n");
13        ret = -1;
14    }
15    return ret;
16 }
```

lec04/demo-stdout.c

- Příklad výstupu – `clang demo-stdout.c -o demo-stdout`

```
./demo-stdout; echo $? ./demo-stdout 2>stderr
Program has been called as ./demo-stdout Program has been called as ./demo-stdout
1st argument is not given 1st argument is not given
At least one argument must be given! At least one argument must be given!
255 ./demo-stdout ARGUMENT 1>
0 stdout; echo $?
```

Jan Faigl, 2016 BOB36PRP – Přednáška 04: Pole a ukazatele 28 / 50

Pointery a pole

- Pointer ukazuje na vyhrazenou část paměti proměnné

Předpokládáme správné použití

- Pole je označení souvislého bloku paměti

```
int *p; //ukazatel (adresa) kde je ulozena hodnota int
int a[10]; //souvisly blok pameti pro 10 int hodnot
```

```
sizeof(p); //pocet bytu pro ulozeni adresy (8 pro 64bit)
sizeof(a); //velikost alokovaneho pole je 10*sizeof(int)
```

- Obě proměnné odkazují na paměť, kompilátor s nimi však pracuje rozdílně

- Proměnná typu pole je symbolické jméno pro místo v paměti, kde jsou uloženy hodnoty prvků pole

Kompilátor nahrazuje jméno přímo pamětovým místem

- Ukazatel obsahuje adresu, na které je příslušná hodnota (nepřímé adresování)

- Při předávání pole jako parametru funkce je předáváno pole jako pointer (ukazatel)

Viz kompilace souboru main_env.c překladačem clang

Jan Faigl, 2016 BOB36PRP – Přednáška 04: Pole a ukazatele 30 / 50

Příklad kompilace funkce s předáváním pole 1/2

- Argument funkce je pole

```
1 void fce(int array[])
2 {
3     int local_array[] = {2, 4, 6};
4     printf("sizeof(array) = %lu -- sizeof(local_array) = %lu\n",
5         sizeof(array), sizeof(local_array));
6     for (int i = 0; i < 3; ++i) {
7         printf("array[%i]=%i local_array[%i]=%i\n", i, array[i],
8             i, local_array[i]);
9     }
10    ...
11    int array[] = {1, 2, 3};
12    fce(array);
```

lec04/fce_array.c

- Po překladu (`gcc -std=c99`) na amd64

- `sizeof(array)` vrátí velikost 8 bytů (64-bitová adresa)
- `sizeof(local_array)` vrátí velikost 12 bytů (3×4 byty – `int`)

- Pole se funkcím předává jako ukazatel na první prvek

Jan Faigl, 2016 BOB36PRP – Přednáška 04: Pole a ukazatele 31 / 50

Příklad kompilace funkce s předáváním pole 2/2

- Kompilátor `clang` (ve výchozím nastavení) upozorňuje na záměnu `int*` za `int[]`

```
clang array_pointer.c
array_pointer.c:7:9: warning: sizeof on array function parameter
will return
size of 'int *' instead of 'int []' [-Wsizeof-array-argument]
sizeof(array), sizeof(local_array));
^
array_pointer.c:3:14: note: declared here
void fce(int array[])
^
1 warning generated.
```

- Program lze zkompileovat, ale nelze se spoléhat na velikost `sizeof`

- Ukazatel nenes informací o velikosti alokované paměti!

Pole ano „hlídá za nás kompilátor“.

Jan Faigl, 2016 BOB36PRP – Přednáška 04: Pole a ukazatele 32 / 50

Ukazatele a pole

- Proměnná pole `int a[3] = {1,2,3};`

`a` odkazuje na adresu prvního prvku pole

- Proměnná ukazatel `int *p = a;`

ukazatel `p` obsahuje adresu prvního prvku pole

- Hodnota `a[0]` přímo reprezentuje hodnotu na adrese `0x10`.

- Hodnota `p` je adresa `0x10`, kde je uložena hodnota 1. prvku pole.

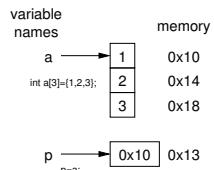
- Přiřazení `p = a` je legitimní

Kompilátor zajistí přiřazení adresy prvního prvku do ukazatele.

- Přístup k 2. prvku lze použít jak `a[1]` tak `p[2]`

- Oběma přístupy se dostaneme na příslušné prvky pole, způsob je však odlišný — Ukazatele využívají tzv. pointerovou aritmetiku

<http://eli.thegreenplace.net/2009/10/21/are-pointers-and-arrays-equivalent-in-c>

Příklad předání ukazatele na pole

- Předáním pole jako ukazatele nemáme informaci o počtu prvků
- Proto můžeme explicitně předat počet prvků v proměnné `n`

```
#include <stdio.h>
void fce(int *array, int n) // array je lokální proměnná
{ // typu ukazatel, můžeme změnit obsah paměti proměnné
  definované v main()
  int local_array[] = {2, 4, 6};
  printf("sizeof(array) = %lu, n = %i -- sizeof(local_array) =
    %lu\n",
    sizeof(array), n, sizeof(local_array));
  for (int i = 0; i < 3 && i < n; ++i) { //testujeme take n!
    printf("array[%i]=%i local_array[%i]=%i\n", i, array[i],
      i, local_array[i]);
  }
}
int main(void)
{
  int array[] = {1, 2, 3};
  fce(array, sizeof(array)/sizeof(int)); // pocet prvku
  return 0;
}
```

- Přes ukazatel `array` v `fce()` máme přístup do pole z `main()`

Pole a vícerozměrná pole jako parametr funkce

- Parametr funkce je ukazatel na pole, např. typu `int`

```
int (*p)[3] = m; // pointer to array of int      Size of p: 8
  Size of *p: 12
printf("Size of p: %lu\n", sizeof(p));
printf("Size of *p: %lu\n", sizeof(*p)); // 3 * sizeof(int) = 12
```

- Funkci nelze deklarovat s argumentem typu `[][]` např.

`int fce(int a[][])`

neboť kompilátor nemůže správně spočítat index, pro přístup na `a[i][j]` se používá adresová aritmetika jinak

Pro `int m[row][col]` totiž `m[i][j]` odpovídá adrese `*(m + col * i + j)`

- Je však možné funkci deklarovat například jako

- `int g(int a[]);` což odpovídá deklaraci `int g(int *a)`
- `int fce(int a[][13]);` – je znám počet sloupců
- nebo `int fce(int a[3][3]);`

Ukazatelová (pointerová) aritmetika

- S ukazateli (pointery) lze provádět aritmetické operace `+` a `-`, tj. přičítat nebo odčítat celé číslo

- `ukazatel = ukazatel stejného typu + (nebo -) a celé číslo (int)`
- Nebo lze používat zkrácený zápis např. `ukazatel += 1` a unární operátory např. `ukazatel++`

- Aritmetické operace jsou užitečné pokud ukazatel odkazuje na více položek daného typu (souvislý blok paměti)

- Např. pole položek příslušného typu
- Dynamicky alokovaný souvislý blok paměti

- Přičtením hodnoty celého čísla k pointeru „posouváme“ hodnotu pointeru na další prvek, např.

```
int a[10];
int *p = a;
```

```
int i = *(p+2); //odkazuje na hodnotu 3. prvku pole a
```

- Podle typu ukazatele se hodnota adresy příslušně zvyší
- `(p+2)` je ekvivalentní adrese `p + 2*sizeof(int)`
- Příklad použití viz `lec04/pointers_and_array.c`

Vícerozměrná pole

- Pole můžeme deklarovat jako vícerozměrná, např. 2D matice

```
int m[3][3] = {
  { 1, 2, 3 },
  { 4, 5, 6 },
  { 7, 8, 9 }
};
printf("Size of m: %lu == %lu\n", sizeof(m), 3*3*sizeof(int));
for (int r = 0; r < 3; ++r) {
  for (int c = 0; c < 3; ++c) {
    printf("%3i", m[r][c]);
  }
  printf("\n");
}
```

Inicializace pole

- Při deklaraci můžeme hodnoty prvků pole inicializovat postupně nebo indexovaně

- Při částečné inicializaci jsou ostatní prvky nastaveny na 0

```
void print(int m[3][3])
{
  for (int r = 0; r < 3; ++r) {
    for (int c = 0; c < 3; ++c) {
      printf("%4i", m[r][c]);
    }
    printf("\n");
  }
}
int m0[3][3];
int m1[3][3] = { 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 };
int m2[3][3] = { 1, 2, 3 };
int m3[3][3] =
{ [0][0] = 1, [1][1] = 2, [2][2] = 3 };
print(m0);
print(m1);
print(m2);
print(m3);
```

Příklad ukazatele a pole

```
1 int a[] = {1, 2, 3, 4};
2 int b[] = {[3] = 10, [1] = 1, [2] = 5, [0] = 0}; //initialization
3
4 // b = a; It is not possible to assign arrays
5 for (int i = 0; i < 4; ++i) {
6   printf("a[%i] =%3i b[%i] =%3i\n", i, a[i], i, b[i]);
7 }
8
9 int *p = a; //you can use *p = &a[0], but not *p = &a
10 a[2] = 99;
11
12 printf("\nPrint content of the array 'a' with pointer arithmetic\n");
13 for (int i = 0; i < 4; ++i) {
14   printf("a[%i] =%3i p+%i =%3i\n", i, a[i], i, *(p+i));
15 }
a[0] = 1 b[0] = 0
a[1] = 2 b[1] = 1
a[2] = 3 b[2] = 5
a[3] = 4 b[3] = 10
Print content of the array 'a' using pointer arithmetic
a[0] = 1 p+0 = 1
a[1] = 2 p+1 = 2
a[2] = 99 p+2 = 99
a[3] = 4 p+3 = 4
lec04/array_pointer.c
```

Vícerozměrná pole a vnitřní reprezentace

- Vícerozměrné pole je vždy souvislý blok paměti

Např. int a[3][3]; reprezentuje alokovanou paměti o velikosti 9*sizeof(int), tj. zpravidla 36 bytů. Operátor [] nám tak převede vzhledem zjednodušuje zápis programu.

```
int *pm = (int *)m; // ukazatel na souvislou oblast m
printf("m[0][0]=%i m[1][0]=%i\n", m[0][0], m[1][0]); // 1 4
printf("pm[0]=%i pm[3]=%i\n", m[0][0], m[1][0]); // 1 4
lec04/matrix.c
```

- Dvouřezměrné pole lze také deklarovat jako ukazatel na ukazatele (pole ukazatelů) na hodnoty konkrétního typu, např.

- `int **a;` – ukazatel na ukazatele
- V obecném případě však takový ukazatel nemusí odkazovat na souvislou oblast, kde jsou alokovány jednotlivé prvky.
- Proto při přístupu jako do jednorozměrného pole `int *b = (int *)a;` nelze garantovat přístup do druhého řádku jako v přechozím příkladě.

Řetězcové literály

- Formát – posloupnost znaků a řídicích znaků (escape sequences) uzavřená v uvozovkách

"Řetězcová konstanta s koncem řádku\n"

- Řetězcové konstanty oddělené oddělovači (white spaces) se sloučí do jediné, např.

"Řetězcová konstanta " s koncem řádku\n"

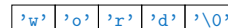
se sloučí do

"Řetězcová konstanta s koncem řádku\n"

- Typ

- Řetězcová konstanta je uložena v poli typu `char` a zakončená znakem `'\0'`

Např. řetězcová konstanta "word" je uložena jako

Pole tak musí být vždy o 1 položku delší než je vlastní text!

Textový řetězec

- Textový řetězec můžeme inicializovat jako pole znaků, tj. `char[]`

```
char str[] = "123";           Size of str 4
char s[] = {'5', '6', '7'};   Size of s 3
                               str '123'
                               s '567123'
printf("Size of str %lu\n", sizeof(str));
printf("Size of s %lu\n", sizeof(s));
printf("str '%s'\n", str);
printf(" s '%s'\n", s);
```

lec04/array_str.c

- Pokud není řetězec zakončen znakem `'\0'`, jako v případě proměnné `char s[]`, pokračuje výpis řetězce až do nejbližšího znaku `'\0'`

- Na textový řetězec lze odkazovat ukazatelem na znak `char*`

```
char* sp = "ABC";
printf("Size of ps %lu\n", sizeof(sp));   Size of ps 8
printf(" ps '%s'\n", sp);                 ps 'ABC'
```

- Velikost ukazatele je 8 bytů (pro 64-bit OS)
- Textový řetězec musí být zakončen znakem `'\0'`

Alternativně lze řešit vlastní implementací s explicitním uložením délky řetězce

Práce s textovými řetězci

- V C jsou řetězce pole znaků zakončené znakem `'\0'`

- Základní operace jsou definovány v knihovně `<string.h>`, například pro kopírování nebo porovnání řetězců

```
char* strcpy(char *dst, char *src);
int strcmp(const char *s1, const char *s2);
Funkce předpokládají dostatečný rozsah alokovaných polí
Funkce s explicitním limitem na maximální délku řetězců:
char* strncpy(char *dst, char *src, size_t len);
int strncmp(const char *s1, const char *s2, size_t len);
```

- Převod řetězce na číslo – `<stdlib.h>`

- `atoi()`, `atof()` – převod celého a necelého čísla
Označeny jako deprecated, ale jsou rychlé a používají se.
- `long strtol(const char *nptr, char **endptr, int base);`
- `double strtod(const char *nptr, char **restrict endptr);`
Funkce `atoi()` a `atof()` jsou „obsolete“, ale mohou být rychlejší
- Alternativně také např. `sscanf()`
Více viz `man strcpy, strcmp, strtol, strtod, sscanf`

Shrnutí přednášky

Načítání textových řetězců

- Správnost alokace vstupních argumentů je zajištěna při spuštění

```
int main(int argc, char *argv[])
```

- Načtení textového řetězce funkcí `scanf()`

- Použitím `%s` může dojít k přepisu paměti

```
char str0[4] = "PRP"; // +1 \0
char str1[5]; // +1 for \0
printf("String str0 = '%s'\n", str0);
printf("Enter 4 chars: ");
scanf("%s", str1);
printf("You entered string '%s'\n", str1);
printf("String str0 = '%s'\n", str0);
```

lec04/str_scanf-bad.c

Příklad výstupu programu:

```
String str0 = 'PRP'
Enter 4 chars: 1234567
You entered string '1234567'
String str0 = '67'
```

- Načtení maximálně 4 znaků zajistíme řídicím řetězcem `"%4s"`

```
char str0[4] = "PRP";
char str1[5];
...
scanf("%s", str1);
printf("You entered string '%s'\n", str1);
printf("String str0 = '%s'\n", str0);
```

lec04/str_scanf-limit.c

Příklad výstupu programu:

```
String str0 = 'PRP'
Enter 4 chars: 1234567
You entered string '1234'
String str0 = 'PRP'
```

Část II

Část 2 – Zadání 4. domácího úkolu (HW04)

Zjištění délky textového řetězce

- Textový řetězec v C je pole (`char[]`) nebo ukazatel (`char*`) odkazující na část paměti, kde je uložena příslušná posloupnost znaků.

- Textový řetězec je zakončen znakem `'\0'`

- Délku textového řetězce lze zjistit sekvenčním procházením znak po znaku až k `'\0'`

```
int getLength(char *str)
{
    int ret = 0;
    while (str && (*str++) != '\0') {
        ret++;
    }
    return ret;
}

for (int i = 0; i < argc; ++i) {
    printf("argv[%i]: getLength = %i -- strlen = %lu\n",
        i, getLength(argv[i]), strlen(argv[i]));
}
```

lec04/string_length.c

- Funkce pro práci s řetězci jsou ve standardní knihovně `<string.h>`

- Délka řetězce – `strlen()`

- Dotaz na délku řetězce má lineární složitost $O(n)$.

Zadání 4. domácího úkolu HW04

- Termín odevzdání: 05.11.2016, 23:59:59 PST

PST – Pacific Standard Time

Diskutovaná témata

- Jednorozměrná a vícerozměrná pole a jejich inicializace
- Ukazatel
- Textový řetězec
- Rozdíl mezi polem a ukazatelem
- Předávání polí funkcím
- Vstup a výstup programu - argumenty programy a návratová hodnota

- Příště: Ukazatele, paměťové třídy a volání funkcí